

Az álom túlsó partja

BÁGER GUSZTÁV: MÍG LEÍROM, FELÉBREDEK

**Tiszatáj Könyvek
Szeged, 2008
140 oldal, 1800 Ft**

A minap kutatni kezdtem cél-gyarló, cél-jó emlékezetemben, hogyan is van ez a *túlsó part* dolog. Az álomé, Mely, e part, ugye, ránk borul. Sőt, rád. Ami nyomban személyesebb, nagyobb rejtelem. Persze, Weöres Sándor, ennyit tudtam is nyomban. Nekem, ha költészet, az rögvest Weöres – vagy Kosztolányi –, ha szellem, Szép Ernő, ha próza, hát az nehezebb. Mándy, Ottlik. Ha esszé, Szentkuthy. De a nagy ívek keresése meddő. A kis konkrétumoknál kell megmaradnunk, azokban a nagyság. Ott lelhető. Ha.

A *Petit Air* című vers köreit járta emlékezetem. *Tűzkút* a kötet, *Harminc bagatell* a ciklus. S a nyolc sor:

*Néha rád borul
álmod túlsó partja.
Lombját jámborul
homlokodra hajtja.*

*Szemmé öltözöl,
de a lombok egyre
homlokod felől
hullnak a szemedre.*

*Most itt igen jó lenne arról elmélkedni, hogy mily kár, miért is van 227 legkedvesebb versünk, versrészletünk, ám ez az én boldogtalan, meg nem valósult mono-ügyem. Ami dolgozatom dolga: Báger Gusztáv költészete elérkezett ehhez az álom-elfogadáshoz, ehhez a gyengéd ráborulás-érzékeléshez, ennek akaratlan-akart ambicionálásához, túréséhez... jegyébe ilyképp. Persze, hogy igen egyszerű szürrealizmus az álomé. Logikával övezve-toldva, az én kedves hasonlatvilágomban, a festészetben: ez pl. Magritte. Mondénül, nagyobb szubjektumvilágisággal – pardon! –: Max Ernst. Festékszemeséig alaposan csinálja olykor a magáét így Paul Klee. Bombaötletes és bombasztikus, de el nem tagadható nagyság, elismerem: Dalí. Aztán ahol már nem a szür-, nem a reális a centrum: Montherwell, a legintellektuálisabb modern festő talán. A legtestesebb, de elemien elvont-konkrét: de Kooning. Akinek belső világait ajánlhatom, például az egyik hatalmas képének kinagyított, városmadártávlatképes New Yorkot is, Central Stationt s környékét idéző részét, a kép címe: *Gotham News*. Illik-lesz lassan azért már ismerni.*

Báger Gusztáv költészetének az új kötet tanúsága szerint sok csudásan új Báger-eleme van, csak ámulunk. De az én számomra az a legnagyobb öröm, a kötetre kitűzhető legfőbb

érdemrend: hogy érdemileg valóban az élet álmának rendjét követik a költemény-bensők, nem a költészet eredményeiből „sajátítanak”, ezért is merem a piktúrát idézgetni. Báger felhasznált, szervített benyomásai valamivel nagyobb százalékban eredeztethetők a nagyvilágból, a dolgok gyakorlati-elemi alakulásrendjéből, mint a magaméi, de igen sok átlátásunk adódik, jelen esetben ebből az az érdekes, hogy Báger világát mennyire érteni vélhetem.

És nagyra értékelve szeretni tudom, de mennyire.

Mi talán nem azt nem szoktuk meg, hogy „máshonnet” jönnek irodalmunkba elemien irodalmi erők... nem is tudom, Báger s Bágerrel én, korábban, joggal-okkal mondtuk-e, nehéz a szakmába egyéniségnek – saját – új dalaival behatolni... költőnk idézi ezt, de én nem idézek róla, vele kapcsolatban kész matériákat, követem inkább a 8000 méteres csúcsokat plusz-oxigén nélkül megmászó alpinisták példáját – ld. pl. Messner, ilyen neveket is illik tudni –, a maguk erejére támaszkodó sziklaleküzdők példáját, s csak azt írom itt, amire ihletésem van. Báger nagyon sok mindent ismert mai értékvilágunk jelességeiből, emberközeli tesz utakat, urambocsá pénzügyi „vonatkozásokat”, virágokat, visszahoz napszakimádatokat, az áldott-vert szerelem kérdéseiben is sok mindent kínál eredendően, de ami a legfontosabb: az oxigén-plusz nélküli messneri mászással maunteveresztezik – bocsánat! –, küzd a friss hóval ugyanúgy, mint az élemedettebb szirtek matériájával.

Báger költészete üdítően változatos. De a pezsgése egészen benső forrású, a tenger mélykékjé és a szivárgó belvárosi ereszt egyképp hitellel jeleníti meg. Az ám, meg is jeleníti, tisztelő pontossággal, nemcsak használja. A felébredés álom-világának ez az egyik legfontosabb kettőssége. Te város, te Sofitel Hotel, te valutás tanácskozás, te virágszirom: tégedet én álmodtalak, persze, de ahogy homlokomra borulsz, viszonzod irántad érzett érdeklődő tiszteletemet, aztán súgysz pár „új” lehetőséget. Költészetit. A költészetit válás különös, meglepő határvonalát húzza meg Báger a megírás-felébredéssel.

Ez egészen meglepő, frissítő szemlélet, s mert komoly, erős eredményekből áll össze, máris megkerülhetetlen, fontos tájékozási pont líránkban. Mert hogyan van ez a túlparti-átborulás pl. nálam? Ha leírom, érzem újabban, már elárultam „a dolgot”. Ez a „míg leírom, felébredek” érzület igen vigaszos. Mert hogy a felébredtség állapota nem a sivár „éberség”. S a megírt dolog értékjegyben marad, nem tűnik el mély vízjele. Érdekes marad az író számára a papír beírt része, nem követi ebben Weöres szellemességét, mélységét, piciny cinizmusát a szemlélet, hogy ugyanis a papír be nem írt része, a séta, a tevékeny semmi az igazi.

A szürrealizmus haszna Bágernál az – nem szeretem a tucatnyi versszakidéződöt, szándékkal keresem a meghatározhatást itt –, hogy a reálisnak nem kell földöntúli együtt-hatót keresni az érdekes-léthez, nem, az írás, mint felébredés szerény tartás, lélektartás, a testtartáshoz hasonlatosan, és a micsoda-izgalom-az-ébrenlét-próza adja a költészet üzemanyagát. Elektromos autó? Benső elektromosságé? Semmi büdös kipufogás, környezetszennyezés sehol.

Báger költészete a nem-környezet-szennyező, nem-szellem-gyötrő poézis zsendülő kategóriáiból fakad. Kategória? Mert tudós költő is a mi poétánk. Tudósa madárnak, hotelnak, vágnak, utcakőnek, szénaboglya-tekintetnek – !! –, antidivatnak, mondétségnek, tücsköknek, parlagfüürtásnak, betűk tenyészetének... sorolhatnám. Számolni kezdtem, 745-nél hagytam abba a 140 oldalas könyv mikrotematikáit!

A szépfehér márványsugárzások költője Báger, a matéria tökélyes felülete a bensőbb tömegekről vall rejtelmesen, az erezetet a kőbe külön oda kell képzelniünk, a gondolati megfogalmazás és a vonalvezetés annyira egyesül a poétikai anyaggal. A sortördeléssel, a kontrasztossággal, a fokozással, srévizavikkal, a sorjázásokkal, a hirtelen bukkanókkal. Jelek és jelentéshordozóknak nem szürrealista kavalkádja ez, hanem egy tiszta-pohár-igény, ilyen forrásambíció megannyi valósulása. Nem retten vissza a fogalmi címadásoktól, ezekkel a dolgokkal további feszültségeket teremtve. *Tarvágás. Egészség. Jó ég, ezek halálugrások. De Báger ugrálások nélküli akrobata. A porondon lent maradvá artista. Perdület... Kezd verset így, s a szó mögött pont. Egyetlen pont. A szomszéd verset, címe Tekintettel arra, engem cáfolva így zárja: „Kérem a hintámat, uraim. / Ma is repülni fogok.” Bizony, nem marad ő a biztos porondon.*

Jó, de nekem ő mégis egy Cirkusz Orkesztra nagy igazgatóját idézi. Maga bármiféle mutatványt készen állít. De formai tiszte szerint a produkciót vezényli. A költészet produkcióját. S mert igazi költészetet rendez teljes előadássá, ez hús-vér-szellem dolog. Időtlenések és mindennapi tervek közt... Idő-edényekkel és az ész köré rajzolt körökkel... Címeit utalgatom elő, értsd, idézem majdnem pontosan. Felhasználja a gólpasz fogalmát. Ady-variációja új súly. A három alapkő dilemmája a hit, a verejték, a kovász... nem folytatom... anyaga, abszurdul hihetően. Kántor Zsolt-inspirációkat ír képzelt zongorára. Meditálni új átlók mentén indul. S még 74 indulása van.

– *Befejezés: ahol végül „elszózom” hódolattal egy tréfám! –*

Ah, legyen végre, lenne végre hálás sorsa Báger Gusztávnak. Kell hogy legyen! Ha mai irodalom: egyik legvígazsoszabban vidító, nem merem leírni, mégis, kupola-halálmagasokban járó poétánk. Ha a régi költészetre utalunk: egyik ismét jelentős szürrealistánk. Költészete, így mertem festőket idézni, túlmutat a művészetek „közelebb” keretein, határain. S még mondhatnám tovább.

De a legfontosabbal zárom, egyelőre.

Ahogy a kötetet három nem jelentéktelen időmenetben – emlékszünk az ő moll időtávjára?! ugye –, alaposan végigolvastam, írtam róla szösszenetet valahol. Mert ma élő költőről elvből nem merek írni. Báger kivétel. Sándor Iván és Füzi László kivétel volt s marad. Marad Báger is. Mert?

Kell az ő rálátásainak frissessége. Hány s-sel kell? Tehát ami egy ilyen magamféle alfácédédétának szükséges: nem az van, hogy madár madár, „Vogel”, az se fontos, hogy kövi-bargó lucresztegető cudinka... hanem hogy mindig friss a felütés. A lélegzetvétel. A galléronragadás. Hé, kedves T. ór, hogy a Tédét már hagyjuk, hé, kedves KosztolÁRNYnyi, sic. figyeljen csak! Hé, kedves ikszipszilon olvasó, mi van akkor, ha... Ez Báger márványfelszínakkja, tüneményessége. Ismétlem, mindig – 1. (üde –, 2.) lényegi. Ez a poéta-ember meg tudja engedni magának, hogy mindig friss legyen, közben mégis fontosságra hívjon figyelmet. Szerény X és szerény Y.

Arany János szellemjegyén mondtam, hogy „szerény”.

S tovább, akkor már, ha már módjában-szerén, szerkezetén. Íme.

Amikor azt mondtam, Szép Ernő és szellem, a költészet alaphasonlatát is idézhettem volna. József Attiláét, aki már emblematikusan „csak” J. A., arról pedig, hogy a költőt mit érdekelné pusztán a költészet, sőt, maga a költészet. Szép Ernőnél sem a sanzonok, a dalocskák teszik a világnagy poézist, hanem a kifejezőmód „másik valósága” a nagy versei-

ben, a maximális igény apró tematikákban megvalósuló szellemi ereje. Ez a mintegy második valóság, szemben a mai főként dalocskás világ igényével és ízlésével, ízléstorzulásával – rengeteg ellenjátékot követelne az igazi írásosságtól, a szellemi írástól. Ami nem a filozófiával egyenlő. Báger költészete pompás gazdagságú példa rá, hogyan alakulnak – s jó lenne, ha „szélesebb közönségek” számára is alakulhatnának – elemi hatások még mindig magából az anyagból, a tematikából, a szellős lélegzet-szabadságból, a váratlanságokból, és... igen, a költői témává emelés merészségéből. Van még ilyen merészség ma? Módja teszi! Bágernél az itt is nagy bőségben emlegetett tematikák, elemek oly hirtelenséggel és elemiséggel jönnek, hogy e kettőnek már csak az együtthatása is: valami új. Nem hivatkozhat senki arra, hogy „mi mindent láttam én már”. De engedtessek meg, hogy azt mondjam: a ma hatvanöt-nyolcvan évesek bő nemzedéke még az avantgárd erőteljesebb itteni meghonosodásának volt közvetlen tanúja... és a nemzetközi, például képzőművészeti eredményeknek így téren, ezeknek is viszonylag újdonságmegismerés megújítója. Báger érzéletes témakezelései, dolgoknak szinte szürrealista-modern „odatételei” főleg a mediterrán világ érzék-túlja „megérezkeltetőinek” világait idézik. A plaszticitás nem ambícióként, hanem lény-mélyi adottságként van jelen vers-egységeiben. Felejtjük is sokszor a fogalmat, a hatás él.

Igen, Báger az érzéken, érzéletes gondolatisággal rácsodálkozó, filozóf-gazdaságtudó gyermek, a költészetnek megörülő felnőtt, és annyi X-es ismeretlenséggel teli, annyit tudva a poézisről bentien, kintien, mégis... ismétlem, a maga szerén nagyon Y, *szerény*.

Ne hagyjuk szerénykedni. Mert öntudatos is, öntudatosságában támogassuk, foglalkozunk vele, több méltó módon is. Bár panaszra azért kezd nem-oka-lenni. De tovább!

Attól nem félek, hogy Báger nem ír tovább mindenféle további csudát. Érzem, mind többünknek teszi ezt. Szavaimmal nem a dicséretet akartam halmozni, hanem ismeretterjesztésre törekedtem.

2009. március

Tandori Dezső